

Gure umeak eta euzkera

Gudari, 13. zk., 1962-09: 6.

Nere aitona erderaz tutik ez zekian; nere aitak nolabait ikasi bear izandu zuan pixka bat, aurrera aterako ba'zan; nik ni ez da ere ikasi bear, gure erriko ikastolak erderaz ikasteko jarriak ditugu ta; nere semetxoak, berriz, etxetik kanporako itz-bideetara esnatzen asi diranerako sortu zait kezka: nere semeak, nere aitona odoleko ta itz-bideko ondorengoak, betiko euskera galduko ote dute?

Konturatzen naiz: ume oien auetan gure izkuntz-iturria agortzen ba'da gure erriaren zain bat igartuko da. Au izango litzake lau jenerazio barru izkuntz bat, millaka urte ditun izkuntz bat, oso-osorik akatzea. España'ren ilketa bat izango litzake au, noski, bañan gorputz-ila gure ta gure semeen bizkar gañera eroriko litzake. Ta gure aurrekoak eta gure ondorengoak ez liguteke barkatuko.

Nere kezka ez bai ta nerea bakarra, ta esperientzi oietan alkar lagundu bear diogun asmoarekin nator gaur nere kezka ta asmo batzuek azaltzera.

Lenen, ez daukagu oraingoz beintzat igez egiterik: bi edo iru izkuntzeko aurrak ditugu. Españeraz edo prantzezez, edo bietara ikasi bear dute gure semeak. Ikasteak ez du kalterik; ni ez naiz ikaslearen aurka; gurea ez ikastea, gurea ostikadatzea, da kaltegarri ta negargarri.

Euskeraren bizia gure aurren eskuetan daukagu; bañan aurrena gure eskuetan, edo gure biotzetan. Umetan errex ikasten dira izkuntzak; baita bi ta iru ere; ta zenbat eta geiago ikasi trebetasun geiago sortzen omen da. Bein zartu ezker izaten dira lanak! Bañan umeak ez dute berez ikasiko; gure laguntza bear dute, gurasoen buru ta biotzen laguntza.

Izkera ez da oñez ibiltzea bezela ikasten. Alegia, ume bat bakarrik utzi ta beste inor bere inguruan ibiltzen ez ikusi arren, aurrak berez zutik jarri ta ibiltzen ikasiko dizu; or bai dauzka bere ankatxoak orretarako gertuak eta bere indarra. Bañan izketan ez dizu umeak bakarrik ikasiko. Muñak or euki arren, miñgana or euki arren, umeak ez du itz egiten ikasiko izketan entzuten ez ba'du. Txina'n jaio edo Euskal Erria'n jaio, umeak ibillera berdiña ekarriko du berez; bañan bere itz egite bidea ez da berdiña izango: bakoitzak bere sendikoa ikasiko du.

Orregatik, umeak euskeraz itz egingo ba'du, euskeraz itz egiten entzun bear.

Nun entzungo du aurrak euskeraz? Ziur egon zaitez, ez dizu erratioan edo telebisioan entzungo; zinean ere ez; kalean ere ez asko, zoritxarrez. Bide oiek oraindik debekatuak edo oso motzak ditu gure izkuntzak. Etxean entzun bear aurrena, noski zuk euskeraz egiten badezu. Aurra euskelduna izatea nai ba'dezu, jarri zazu euskera etxean entzuten. Umeak ez dizu esaten diozuna ikasiko, egiten ikusten dizuna edo entzuten dizuna baizik; aita-amak eta anai-arreba zarragoak zer egin eta zer esan, ura egin eta ura esango dizu umeak. Lenengo bost urteak bere biziko garrantzia omen dute. Gero, alba'da, eusko lagun artean jarri; umeak lagunekin egiten duan guzia indar aundiko

esperientzia izaten da ta. Gero, ikastolan alba'liteke, ikastolan; bañan ba'dakigu au batzuetan zalla dala, oraindik beintzat.

Bere aurrei batere laguntzen ez dioten guraso euskeldun asko ezagutzen det. Bere aurrak euskeraz egite nai dute, bañan senar-emazte artean erderaz aritzen dira. Orrelako gurasoekin umea ez da euskeldun egingo. Euskera ulertuko du bear ba'da, bañan ez du umeak euskeraz itz egingo.

Bere aurrari euskeraz egiten dioten gurasoak beren artean euskeraz egiten ez ba'dute, ez dute bere umea euskeraz egiten jarriko. Umeak euskeraz entzungo du, ta ulertuko du, bañan erderaz erantzungo du. Umeak ez du euskeraz ulertzez galduko aurrena, bañan pizkanaka-pixkanaka galtzen joango da. Ta umeak berak euskeraz erantzuten ez ba'dizu, galdu zazu. Ume au euskeldun-alperra edo pasiboa izango da lenen, ta gero euskeldun izatez utziko du.

Nola liteken au?

Ba'dakigu entzun-bideak eta itz-bideak ez dirala izate berdiñekoak. Izkuntz bat entzuten eta irakurtzen ikastea ez da orren zalla. Beste buru batek asmatutakoa entzun edo irakurtzea errez xamarra da; buruauzte bat asmatzea bezela. Bañan bakoitzak bere buruan sumatu, ta gero itzak alkar erantzi, ta oiek besteren baten belarriaren bidez beste norbaiteri zerbait adieraztea, bata besteari zerbait komunikatzea, ori da zaila. Ta izkuntz nagusitasun ori itz egiñez bakarrik irixten da. Lan ori egitera umea beartu egin bear da. Zuri euskeraz entzun ondoren, berak euskeraz erantzun bear dizu. Lan ori egitera umea beartu egin bear da. Zuri euskeraz entzun ondoren, berak euskeraz erantzun bear dizu. Lan ori egitera umea beartzen ez ba'dezu, ez du berez egingo. Euskeldun-alper izatera jetxiko zaizu semea aurrena, ta gero erdeldun utzean geratuko zaizu. Zure eusko saña igartu zaizu.

Gaur gauden bezela, ikastolik gabe, gure umea euskeldun osoa egin nahi badegu, umearen buru ta irudimen edo imajinazioko bide zabalak ere euskeraz etxean erabilli azi bearrean gera.

Etxeko gora-berak entzutearekin ez du umeak naikoa. Umearen buru argiarentzat mundu txikia da ori. Bere kontutxoak euskeraz entzun bost edo sei urte arte ta gero berak irakurri bear ditu; ta bere otoiak euskeraz ikasi bear ditu. Biotzeko ta imajinazioko bide oiek zabal-zabal irikita dauzka umeak, eta esanak askar eta zakon sartzen dira umearen gogoan. Euskeraz sartzen ez ba'zaizka, erderaz sartuko zaizka, ta oiek moldatuko dute biarko zure semea.

Españeraz edo prantzezez nai añeko liburu-aukera ba'du gure umeak, bañan euskerazko liburu gutxi dauzkagu. Ez umeak bakarrik, gurasoek ere oien bearrean gaude, ez degu guetako bakoitzak oiek asmatzeko aztirik eta. Ta ditugun liburu oietako geienak umeentzako balio ez dutenak dirala uste det; au da nere ustea beintzat.

Bañan asko luzatu naiz. Urrengoan esango ditut aurrentzako kontuetzaz beste asmo batzuek.